

عنوان مقاله:

جهان را بلندی و پستی توی (بحث درباره یک بیت منسوب به فردوسی)

محل انتشار:

فصلنامه شعرپژوهی (بوستان ادب)، دوره 11، شماره 2 (سال: 1398)

تعداد صفحات اصل مقاله: 30

نویسنده:

سجاد آیدنلو - دانشگاه پیام نور ارومیه

خلاصه مقاله:

یکی از افسانه‌های آشنا درباره‌ی فردوسی داستان شیخی است که بر پیکر او نماز نخواند و شب‌هنگام حکیم را در خواب دید که به سبب یک بیت توحیدی آمرزیده و بهستی شده است. در غالب منابع نقل این داستان، بیت موجب بخشودگی این است: جهان را بلندی و پستی توی/ ندانم چه‌ای هرچه هستی توی فعلا کهن‌ترین مأخذ مکتوب این افسانه که بیت را هم آورده دو کتاب تاریخ گزیده و ظفرنامه-ی حمدالله مستوفی است اما این بیت خارج از قالب آن داستان در متونی مقدم بر آثار مستوفی هم ذکر شده است که در برخی به نام فردوسی است و در بعضی دیگر به گوینده‌ی آن اشاره نشده. مرصادالعباد (تالیف ۶۱۸ ه.ق) نخستین منبعی است که بیت را بی‌ذکر نام ناظم آورده و عراضه‌العروضیین قرشی (تالیف نیمه‌ی دوم سده‌ی هفتم) نیز قدیم‌ترین سندی است که بیت را از شاهنامه دانسته. بیت مذکور فقط در سه نسخه‌ی شاهنامه از سده‌های هشتم و نهم در داستان نبرد رستم و خاقان چین دیده می‌شود و در اغلب دست‌نویس‌های معتبر نیست. به همین دلیل و به رغم آنچه از سده‌ی هفتم تا دوره‌ی معاصر گفته شده بیت (جهان را بلندی و پستی توی...) از فردوسی و شاهنامه نیست و آن را باید از مشهورترین و پرتکرارترین بیت‌های الحاقی منسوب به حکیم طوس بدانیم که افسانه‌ی فردوسی و شیخ ابوالقاسم سبب اصلی اشتهارش به نام فردوسی بوده و در متون منتور متعدد بدان استشهد شده است. یادآور می‌شود که هم ضبط‌های متفاوتی از این بیت در منابع دیده می‌شود و هم به لحاظ معنایی چند دریافت و گزارش مختلف از آن به دست داده شده است.

کلمات کلیدی:

واژه‌های کلیدی: فردوسی، شاهنامه، شیخ ابوالقاسم، بیت توحیدی، ابیات الحاقی

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1458957>

